

grafen, producenten, organisatoren uit Afrika en Latijns-Amerika bijeenbrachten. Zo waren er in augustus 2003 gedurende een maand 34 dansers en choreografen uit Europa, Afrika, Latijns-Amerika en het Midden-Oosten in Lissabon te gast. We kunnen niet zo heel veel mensen uitnodigen, maar we willen toch enkelen de kans geven het omgekeerde traject af te leggen en hen hier te laten werken met niet-Afrikaanse dansers. Bij de eerste van dergelijke bijeenkomsten in Lissabon was het de bedoeling voornamelijk in de studio's te werken, voorstellingen en tentoonstellingen te bezoeken, maar uiteindelijk werd 80% van de tijd rond de tafel doorgebracht met discussies: de hele situatie bleek voor iedereen zeer moeilijk, zeer complex. Binnen Europa kan je makkelijk mensen uit verschillende landen samenzetten in een studio en ze laten werken: zij hebben genoeg gemeenschappelijke referentiepunten om samen aan de slag te kunnen gaan. De Afrikanen leken meer geïnteresseerd in het werken met Europeanen dan omgekeerd. In het begin was er vanwege de Europeanen wel een welwillende vriendelijkheid, maar al gauw bleek een echte samenwerking heel problematisch.

Een ander aspect van onze beginnende samenwerking met Afrika zijn de coproducties. Na het project met Clara Andermatt in 1984 waren een aantal Kaapverdise dansers in Portugal blijven wonen. Dat is een van de constante problemen in dit soort werk: omdat deze mensen als danser niet kunnen overleven in hun eigen land, emigreren ze. Dat is een typisch probleem van de ontwikkelingssamenwerking, de *brain drain*: mensen die in het buitenland gaan studeren en dan dáár achterblijven in plaats van naar hun land terug te keren.

Dat is natuurlijk alleen maar een individuele oplossing. Daarom hebben we bij onze eerste productie in Kaapverdië afspraken gemaakt: 'wij willen wel produceren of coproduceren op voorwaarde dat de voorstelling in Kaapverdië wordt gemaakt', wel wetende dat dat een belangrijke signaalfunctie heeft ter plaatse. 'Ja, het is mogelijk om als kunstenaar werk te creëren in Kaapverdië zelf. Je moet niet per se naar Portugal om professioneel danser te worden.'

Snel na de eerste contacten met Kaapverdië, namelijk in 1998, werden we benaderd door de Nationale Danscompagnie van Mozambique, die optrad in Lissabon ter gelegenheid van Expo '98. Deze compagnie is zowat het 'nationale ballet' van Mozambique; ze houden zich echter niet bezig met klassiek ballet maar met hun eigen traditionele dans. Zij stelden voor om in Maputo, de hoofdstad van Mozambique, iets gelijkaardigs op te starten als in Kaapverdië. Zo zijn we ook daar begonnen met workshops, het uitnodigen van mensen uit Europa, het opzetten van coproducties, enzovoort. Twee mensen van de compagnie studeren nu bij PARTS. Het *Alma Txina*-project sloot daarna aan op de workshops. Ook hier kwam de vraag vanuit Mozambique zelf en onlangs kregen we ook een vraag van een organisatie uit Guinee Bissau.

Portugal geeft ons geen specifieke middelen om dit soort werk te doen. Wij hebben als organisatie een kleine structurele subsidie, maar voor elk bijkomend project moeten wij op zoek naar een aparte financiering. Eigenlijk krijgen we hiervoor meer steun vanuit het buitenland dan vanuit Portugal. Praktisch alle steun komt uit de budgetten van ontwikkelingssamenwerking en veel minder vanuit cultuur, tenzij een klein beetje via het Goethe-Institut, Pro Helvetia, AFAA (Association Française d'Action Artistique) en dergelijke, en – in Portugal zelf – via de Gulbenkian Foundation. Dit is een groot verschil met de Franse cul-

turele samenwerking met Afrika, die via AFAA en het Franse Ministerie van Buitenlandse Zaken deel uitmaakt van een centraal project uitgedacht in functie van de Franse aanwezigheid in Afrika. Wijzelf zijn een kleine onafhankelijke organisatie, maar dat is precies een van onze sterkste kanten: het 'neokoloniale gevoel' is daardoor in ons werk minder sterk aanwezig, alhoewel het nooit helemaal ongedaan kan worden gemaakt. Als je, zoals bij de Fransen, vanuit een overheidsdienst (het Ministerie van Buitenlandse Zaken) veel geld in Afrikaanse projecten pompt, ontstaat al gauw het gevoel dat zij zichzelf aan het verkopen zijn of zich cultureel willen installeren. Zo is er een groot Afrikaans festival, *Les Rencontres de la Création Chorégraphique d'Afrique et de l'Océan Indien* dat een tijdlang in Luanda (Angola) plaats vond en sinds twee jaar in Madagascar wordt georganiseerd. Qua structuur is het een kopie van het bekende choreografieconcours van Bagnolet in Frankrijk: een jury selecteert uit alle inzendingen de tien beste, die dan samen op een festival staan. Er zijn premies voor de drie eerst geklasseerden; meestal is de hoofdprijs een tournee in Europa. Het positieve aan dat project is dat het mensen samenbrengt die met hetzelfde bezig zijn en dat producenten en programmatoren op tien dagen heel veel voorstellingen kunnen zien, wat anders in een zo weids continent als Afrika onmogelijk is. Anderzijds stuit het je tegen de borst daar de Franse 'notabelen' te zien

THEO VAN ROMPAY Vanaf het begin zag PARTS zich niet enkel als 'een plek in Brussel', maar situeerde het zich binnen een globaliseringscontext, waarin niet alleen gedacht werd aan Madrid en Berlijn, maar ook aan derde-wereldlanden en -steden. Het smeltkroesgehalte van PARTS activeren was steeds een belangrijk aandachtspunt. Er is een project gepland om met de laatstejaarsstudenten zes à acht weken naar Mozambique te gaan en er samen te werken met de lokale dansgemeenschap. We sluiten daarmee aan bij projecten die Mark Deputter daar reeds ter plaatse heeft georganiseerd. We willen een pedagogische situatie creëren waarin ook Afrikaanse leraars functioneren. Onze studenten moeten de mogelijkheid krijgen zich echt te verdiepen in de etnische dans op een rechtstreekse manier, dingen te leren 'uit eerste hand', zoals in de dorpen 'oude meesters in de volksdans' hun kennis doorgeven aan de volgende generaties. Hopelijk leidt dit project op termijn tot een continu vormingscentrum geleid door Afrikanen.

rondlopen, geflankeerd door enkele Afrikanen 'als decoratie'. De macht van het geld en de druk van de *francophonie* is al te duidelijk aanwezig. Als je met de Afrikanen ter plaatse spreekt, hoor je steeds datzelfde pro en contra: 'De Fransen zijn de enigen die ons in West-Afrika mogelijkheden bieden door het geld dat ze erin pompen; we hebben hen wel nodig, maar ze moeten niet komen zeggen hoe wij moeten dansen.'

Met een organisatie als de onze spelen dergelijke gevoelens een veel kleinere rol: we zijn zelf 'arm' – we hebben een structurele subsidie van 100.000 EUR per jaar – en we zijn klein: we werken met vijf mensen. Onze Kaapverdise partner beschikt over een staf van zeven mensen. Dan kom je op een niveau terecht waar je anders met elkaar omgaat.

De Portugese overheid onderhoudt wel geprivilegieerde contacten met de vroegere kolonies, maar cultuur heeft daar geen plaats in, tenzij het gaat om iets van 'nationaal belang'. Zo heeft Portugal een nationale TV voor Afrika die met geld van de Portugese overheid uitzendt in Mozambique, Angola, Kaapverdië, Guinee Bissau enzovoort. In